

УДК 351.7461:343.102-043,5

Вячеслав Білецький,

канд. наук з держ. упр.,

професор кафедри спеціальних дисциплін

Національної академії Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ІНШИХ ОРГАНІВ НА ТЕРИТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

У статті досліджені особливості взаємодії оперативних підрозділів Державної прикордонної служби України з оперативними підрозділами інших суб'єктів взаємодії, які виконують завдання на території проведення операції Об'єднаних сил. Визначено, що взаємодія оперативних підрозділів здійснюється за напрямками, які зумовлені конкретними завданнями цих підрозділів, та є їх обов'язком.

Ключові слова: взаємодія, оперативні підрозділи, Державна прикордонна служба України, операція Об'єднаних сил.

Постановка проблеми. Злагоджена робота всіх механізмів держави, які доречно порівнює з годинниковим механізмом О. Ф. Скакун [1], сприяє досягненню загального результату – гармонійного розвитку людини, суспільства й держави. Якщо взяти до уваги загальну діяльність правоохоронних органів держави, то це є надійний рівень законності та правопорядку, які є складником загального підсумку функціонування держави. В умовах необхідності забезпечення національної безпеки та відсічі збройній агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях питання спільного злагодженого функціонування Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ), Національної гвардії України та інших правоохоронних органів набувають найбільшої актуальності. Важливим ефективним складником підтримання миру та врегулювання конфлікту, який став наслідком ведення Російською Федерацією проти України нового виду війни – «гібридної», стала оперативно-розшукова діяльність як складова частина оперативно-службової діяльності ДПСУ. Діяльність оперативно-розшукових підрозділів ДПСУ на східних ділянках, де-факто державному кордоні, спрямована на боротьбу з тероризмом, припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп тощо. У результаті проведення оперативно-розшукових заходів надходить інформація про діяльність протиправних груп, установлюються причетні до

діяльності незаконних збройних формувань, вилучається зброя, боєприпаси, вибухові речовини, гранати тощо, що сприяє виявленню та припиненню злочинної діяльності на лінії розмежування тимчасово окупованих територій. Така діяльність є найбільш ефективною та результативною за умови взаємодії усіх оперативних підрозділів, що задіяні в операції Об'єднаних сил (далі – ООС).

Необхідність зосередженості спільних зусиль взаємодіючих органів на реалізації оперативно-розшукової діяльності на лінії розмежування на території проведення ООС підсилюється такими факторами, як:

- відсутність контролю за окремими ділянками державного кордону в межах окремих районів Луганської і Донецької областей;
- збереження високого рівня терористичної загрози насамперед на лінії розмежування на території проведення ООС;
- продовження спроб проникнення на контрольовану територію України осіб, причетних до діяльності незаконних збройних формувань, з метою дестабілізації обстановки та проведення провокаційних дій і терористичних актів в Україні;
- продовження переміщення на територію окремих районів Донецької та Луганської областей гуманітарних вантажів від міжнародних і українських благодійних організацій та подальших спроб незаконного переміщення товарів через лінію зіткнення на території проведення ООС.

Аналіз останніх досліджень. Взаємодія оперативних підрозділів у протидії злочин-

ній діяльності досліджена О. Бандурком, Р. Грень, В. Грохольським, Л. Гулою, Є. Дідоренком, Я. Кондратьєвим, О. Суворовим, О. Яковлевим та багатьма іншими. Питанням взаємодії під час проведення АТО (сьогодні – ООС) присвячені наукові праці В. Батчаєва, С. А. Гаркуші, Д. Ю. Гулевато, В. Назаренка, В. Серватюка тощо. Аналіз зазначених праць дозволив виявити відсутність наукового опрацювання питань взаємодії оперативних підрозділів на території проведення ООС. Тому **мета нашого дослідження** – з'ясувати особливості взаємодії оперативних підрозділів ДПСУ з оперативними підрозділами інших суб'єктів, що діють на території проведення ООС.

Виклад основного матеріалу. Завданням оперативно-розшукової діяльності як специфічного виду державної діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [2, ст. 1]. Тому метою взаємодії в ході оперативно-розшукової діяльності вважають здійснення заходів, спрямованих на максимальне об'єднання сил, засобів, методів, інших наявних ресурсів оперативних підрозділів у боротьбі зі злочинністю. При цьому повинно бути досягнуте правильне використання в ході кримінального провадження процесуальних і оперативно-розшукових функцій, досягнення таким шляхом найбільшого ефекту під час реалізації вищезазначених завдань як ОРД зокрема, так і кримінального судочинства України взагалі [3, с. 298].

Необхідність взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів, зазначає Р. Р. Грень, зумовлюється і недостатнім власним інформаційно-аналітичним забезпеченням у протидії злочинам, а також потребою використання сил і засобів інших підрозділів правоохоронних органів та міжнародних організацій [4, с. 99]. Ситуація на сході нашої країни показала, що контролювати, стабілізувати та подолати її можливо лише спільними зусиллями не тільки правоохоронних органів і всіх державних структур, але й усіх громадян (волонтерського руху). Саме тому взаємодія оперативних підрозділів за таких умов повинна бути найбільш чіткою та деталізованою в умовах наявної реальної загрози життю громадян, представників правоохоронних та інших державних органів і загалом національній безпеці держави.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» покладає на підрозділи, які реалізують оперативно-розшукову діяльність, обов'язок здійснювати взаємодію між собою та з іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого й повного попередження, виявлення та припинення злочинів [2, п. 5 ст. 7]. Виходячи з норми цієї статті, можна окреслити коло суб'єктів взаємодії в ході проведення оперативно-розшукової діяльності в інтересах охорони державного кордону у складі Об'єднаних сил, а саме: відбувається взаємодія між оперативно-розшуковими підрозділами ДПСУ; оперативних підрозділів ДПСУ з оперативними підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, інших органів, зазначених у статті 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: Національної поліції, Державного бюро розслідувань, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, управління державної охорони, органів доходів і зборів, слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, розвідувального органу Міністерства оборони України [2, ст. 5].

Вимога про взаємодію закріплена нормативно в урядових документах із розвитку ДПСУ, що враховують досвід оперативно-розшукової діяльності в охороні державного кордону та реальну потребу співробітництва у цій сфері з іншими органами держави:

- забезпечення співпраці контрольних органів, здійснення спільних оперативно-профілактичних заходів щодо протидії організованій злочинності та правопорушенням на державному кордоні [5];

- створення дієвого механізму оперативного співробітництва з правоохоронними органами на національному та міжнародному рівні, зокрема у сфері обміну інформацією, проведення спільних оперативних заходів [6].

Є значна кількість відомчих (міжвідомчих) наказів, що врегульовують порядок спільної діяльності (за різних умов) взаємодіючих у сфері охорони державного кордону органів та підрозділів, але діяльність оперативних підрозділів ДПСУ має вузьке спрямування, що зумовлене покладеним на них завданням – веденням оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України [7, ч. 1 ст. 2].

Взаємодія оперативних підрозділів ДПСУ здійснюється за напрямками, що зумовлені конкретними завданнями цих підрозділів:

– здійсненням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора;

– пошуком і фіксацією фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [8, п. 3].

Обов'язковими складниками, через які проявляється взаємодія у досліджуваній сфері, є: нормативно-правові акти, що врегульовують взаємодію (визначають повноваження суб'єктів взаємодії, мету, способи, форми спільних дій та їхні функції); правові відносини між суб'єктами взаємодії (безпосередня реалізація прав і обов'язків учасників взаємодії, а саме врегульована, узгоджена поведінка окремих суб'єктів у спільних діях на території проведення операції об'єднаних сил); акти застосування норм права, що врегульовують досліджувану взаємодію (конкретизація відносин спільної діяльності, наприклад, у планах взаємодії щодо порядку інформування та обміну інформації).

Незважаючи на досить широке застосування терміна «взаємодія», натепер немає загальноприйнятого його визначення. Хоча в законодавстві не розкрито зміст терміна «взаємодія», він широко використовується і в теорії, і на практиці, оскільки вдало відображає характер спільних зусиль різних органів у вирішенні завдань, що стоять перед ними, як власних, так і спільних [9, с. 53]. Якщо в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» термін «взаємодія» використовується, то в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України взагалі не згадується. Цими законами керуються під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Є. В. Жилін розглядає взаємодію як форму взаємозв'язку між окремими взаємодоповнюючими елементами відкритої системи, де відбувається процес обміну соціальними діями або більше суб'єктами [10, с. 36].

На думку І. В. Потайчука, взаємодія – це спільна взаємна діяльність двох сторін, яка здійснюється за допомогою взаємної підтримки [11, с. 2].

Ю. С. Назар розуміє взаємодію як динамічне явище, яке здійснюється на підставі певної діяльності суб'єктів за загальними законами діалектики, але також і явище, що зумовлює створення і розвиток нової впорядкованої якості (певної структурної

єдиниці) системи, узгодження якої із соціально бажаним станом є метою соціального управління. Саме взаємодія є основним фактором побудови структури, тим інтегруючим началом, за допомогою якого здійснюється об'єднання елементів у певний тип цілісності [12, с. 9].

Взаємодія – заснована на нормативних актах, взаємозалежна, погоджена за місцем і часом діяльність декількох її суб'єктів, спрямована на виконання загального завдання зміцнення законності та правопорядку у боротьбі зі злочинністю; обмін результатами діяльності, у процесі якої важливо не тільки здійснити обмін інформацією, а й організувати обмін діями, спланувати загальну діяльність [13, с. 10].

Дослідивши взаємодію Національної поліції України з іншими суб'єктами публічної адміністрації в зоні проведення антитерористичної операції, К. Яровий підкреслює, що вона завжди була важливою складовою частиною ефективної роботи з проведення спільних заходів, спрямованих на мінімізацію криміногенної ситуації в регіоні, профілактику адміністративних проступків, інших заходів, спрямованих на підвищення ефективності боротьби зі злочинністю й тероризмом [14, с. 125].

З погляду теорії оперативно-розшукової діяльності під взаємодією підрозділів оперативної служби з іншими підрозділами органів внутрішніх справ О. М. Бандурка розуміє основу на вимогах законодавства діяльність оперативних підрозділів, що забезпечує узгодженість і своєчасність проведення візуального спостереження з метою отримання та фіксації оперативної інформації щодо забезпечення розкриття, попередження злочинів, відшкодування матеріальних збитків, спричинених злочинними діями підозрюваних та обвинувачених, а також для виявлення та затримання осіб, які переходять від слідства та суду [15, с. 25].

Проаналізовані наукові тлумачення щодо з'ясування сутності терміна «взаємодія» різняться переважно формою та суб'єктивним підходом кожного науковця з урахуванням специфіки сфери, у якій досліджена взаємодія. Разом із тим є і загальні риси, які характеризують та зумовлюють сутність взаємодії у досліджуваній сфері, – це спільні узгоджені за часом, місцем і способом дії оперативно-розшукових підрозділів з метою пошуку та фіксації інформації про злочинну діяльність та отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави на території проведення ООС для прискорення її завершення та встановлення миру.

Висновки.

Як підсумок проведеного дослідження можна зазначити, що для взаємодії оперативних підрозділів ДПСУ з оперативними підрозділами інших органів на території проведення ООС характерне:

– тісний взаємозв'язок між оперативними підрозділами на території проведення ООС;

– реалізація в умовах виконання заходів із забезпечення національної безпеки, відсічі збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях;

– чітка узгодженість дій взаємодіючих оперативних підрозділів зі своєчасним обміном інформацією;

– рішення про взаємодію приймається на підставі збалансованого поєднання норм законодавства, наказів Командувача Об'єднаних Сил, рішень вищого керівництва за підпорядкуванням та реальної обстановки;

– виявлення ознак злочинної діяльності, особливо пов'язаної з посяганням на державний суверенітет України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях;

– отримання більш якісних результатів, ніж результати оперативно-розшукової діяльності окремого суб'єкта.

Зміна ситуації на території проведення ООС від стабілізації до звільнення території від окупантів та захисту територіальної цілісності України потребує вдосконалення форм і способів взаємодії оперативних підрозділів силових і правоохоронних органів, які залучені до ООС, що може бути розглянуто у подальших наукових дослідженнях.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. Харків: Алерта: 2001. 656 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1570.html>

2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992. № 2135-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.

3. Основи оперативно-розшукової діяльності : навч. посіб. / Анциферов О. Ю. та ін.; за ред. С. М. Гусарова. Харків : ХНУВС: Золота миля, 2015. 311 с.

4. Грень Р. Р. Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2016. Вип. 38(2). С. 99–102.

5. Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2015. № 1149-р. Урядовий кур'єр. 2015. № 210.

6. Про схвалення Стратегії розвитку Державної прикордонної служби : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015. № 1189-р. Урядовий кур'єр. 2015. № 220.

7. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3.04.2003. № 661-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 27. Ст. 208.

8. Про затвердження Положення про оперативно-розшуковий відділ органу охорони державного кордону : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02.02.2015. № 118. Офіційний вісник України. 2015. № 19. Ст. 533.

9. Кушнір І. П. Нормативно-правове забезпечення взаємодії у сфері охорони державного кордону України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2014. 267 с.

10. Жилін Є. В. Сутність та особливості взаємодії об'єднаних громадян з органами державної влади. Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство». 2012. Т. 17. Вип. 7. 220 с.

11. Потайчук І. В. Взаємодія органів досудового розслідування: минуле і сучасність. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2012. 1(5). С. 1–12.

12. Назар Ю. С. Взаємодія органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 160 с.

13. Олійник І. Л. Організаційно-правові засади взаємодії міліції (поліції) країн – учасниць СНД у боротьбі з правопорушеннями : автореф. дис... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2005. 26 с.

14. Яровий К. Питання взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами публічної адміністрації в зоні проведення антитерористичної операції. Підприємництво господарство і право. 2017. № 4. С. 124–127.

15. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. Ч. 1. 336 с.

В статье исследованы особенности взаимодействия оперативных подразделений Государственной пограничной службы Украины с оперативными подразделениями других субъектов взаимодействия, которые выполняют задачи на территории проведения операции Объединенных сил. Определено, что взаимодействие оперативных подразделений осуществляется по направлениям, которые обусловлены конкретными задачами этих подразделений, и является их обязанностью.

Ключевые слова: взаимодействие, оперативные подразделения, Государственная пограничная служба Украины, операция Объединенных сил.

The article explores the peculiarities of the interaction of operational units of the State Border Service of Ukraine with the operational units of other subjects of interaction that perform tasks on the territory of the operation of the joint forces. It is determined that the interaction of operational units is carried out in areas that are due to the specific tasks of these units and are their responsibility.

Key words: cooperation, operational units, the State Border Guard Service of Ukraine, United Force Operation.

